

CAPÍTOL 4.

EMPRESSES TRANSNACIONALS I LOBBIES

Índex

- Per què nosaltres hauríem de...? - 2 ■
- Una mica d'història - 2 ■
- Alguns conceptes que cal tenir clars - 3 ■
- La teoria neoliberal diu... - 5 ■
- Exemples poc exemplars - 6 ■
- En definitiva - 6 ■
- Saber-ne més - 7 ■
- Alguna eina més per sensibilitzar - 8 ■
- Campanyes i moviments socials - 8 ■
- Unes qüestions per reflexionar i debatre - 9 ■

Elaborat:

Revisió de contingut:

Disseny i maquetació:

Except where otherwise noted, this work is licensed under <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/3.0/>

www.interferencies.cc

info@interferencies.cc

[@_interferencies](https://twitter.com/_interferencies)

facebook.com/interferencies

Per què nosaltres hauríem de...?

Perquè les grans transnacionals s'estan fent cada cop amb més part del pastís –de productes, serveis i diners– i són responsables de la debilitació o desaparició del comerç i de la producció local. Les transnacionals tenen tant poder que sovint els governs i les organitzacions internacionals estan al seu servei i no sembla haver-hi legislació ni poder que les pugui controlar.

Una mica d'història

El **capitalisme industrial** dels segles XVIII i XIX, desenvolupat de forma intensiva i extensiva al llarg de la revolució industrial, es dedicava sobretot al comerç intern. El comerç amb altres països des del Nord es limitava principalment a la importació de matèries primeres per a la indústria i a l'exportació de productes manufacturats.

La configuració de les *grans empreses* s'inicia al segle XX. El seu poder i grandària augmenta i comencen a produir a altres països reproduint l'activitat econòmica de l'origen.

A partir de la II Guerra Mundial es comença a estructurar la situació que tenim actualment. En la participació internacional de les empreses –bàsicament del Nord– s'incorporen, a més de la indústria, els serveis i les finances.

Les transnacionals es comencen a moure per la lògica de la maximització de beneficis en el mínim temps possible. Dins d'aquesta lògica, la progressiva globalització neoliberal els serveix per poder expandir-se arreu del planeta, obtenir els recursos naturals dels llocs on són més econòmics, instal·lar les fàbriques en aquells països on obtenen les millors condicions laborals i ambientals i vendre els productes i serveis a la classe consumidora global. Diversos factors han facilitat aquest desenvolupament: **la millora del transport, l'energia econòmica** i sense fi, **el creixement econòmic, les noves tecnologies de la informació i l'obertura dels mercats** dels estats, força tancats fins aleshores.

El creixement de la seva capacitat d'influència política ha anat en relació amb la seva potència econòmica. Progressivament han dedicat part dels seus recursos econòmics a promoure governs, poders legislatius i judicials favorables amb un treball de pressió (lobby), i a mantenir una imatge pública favorable.

Actualment de les 100 economies més importants del món, 51 són estats i 49 empreses. I les vendes de les 15 transnacionals espanyoles més importants són superiors a la suma del PIB de Bolívia, El Salvador, l'Equador, Guatemala, Nicaragua, el Paraguai, l'Uruguai i Xile.

Alguns conceptes que cal tenir clars

Les empreses transnacionals

Una empresa pot limitar l'àmbit d'actuació al seu país, repetir en d'altres la mateixa activitat que en el país d'origen –**activitat multinacional**– o formar part de tot un entramat complex de negocis interrelacionats que actua amb molts braços a diferents estats –**activitat transnacional**.

Les organitzacions empresarials poden dedicar-se a **una sola activitat** o tenir un **ventall molt ampli de productes o serveis**.

Les grans empreses acostumen a tenir tot un conjunt d'organitzacions vinculades o filials, i ho fan bàsicament per dos motius: comerciar entre si per sota dels preus de mercat –bona part del comerç mundial es realitza entre filials d'una mateixa transnacional– i aconseguir avantatges econòmics –com ara evitar el pagament d'impostos o fer moviments econòmics només permesos a paradisos fiscals.

Les transnacionals converteixen el seu poder econòmic en poder polític i erosionen la sobirania dels països on són presents, i sovint fan que els governs les protegeixin tot i anar en contra dels interessos ciutadans.

Les denúncies des de diferents instàncies

Moviments socials del Sud i del Nord, i ONG de desenvolupament han denunciat les empreses transnacionals com a actors que vulneren els drets humans.

S'han recollit múltiples denúncies per part de poblacions del Sud afectades que les assenyalen com un factor clau del seu empobriment i del manteniment de les dificultats que estan tenint milions de persones per viure dignament i disposar d'un medi ambient sà i sostenible.

Afirmacions en aquesta línia han estat realitzades per Anand Grover, Olivier de Shutter o Okechukwu-beau, relators especials de Nacions Unides en Salut, Alimentació i Deixalles tòxiques, respectivament. L'any 2009, els també relators Martin Scheinin i Manfred Nowak van proposar la creació d'una Cort Internacional per als Drets Humans on poder jutjar a aquestes empreses. Aquesta Cort avui encara és inexistent.

Los lobbies

Els lobbies o grups de pressió actuen en aquells sectors que disposen de poder. En concret, poden adreçar-se al sector **polític**, per tal que gestioni de determinada manera, al **legislatiu**, per tal que sancioni certes lleis, al **judicial**, per tal que arbitri movent la balança en certa direcció, o a d'altres (organitzacions empresarials, socials, religioses, etc.).

En alguns països alguna part de la feina dels lobbies és pública (als EUA, per exemple, s'informa com a mínim d'una part dels recursos econòmics que es destinen als partits candidats), tot i que en la majoria es fa *a porta tancada*.

Els lobbies poden cercar **interessos públics** o col·lectius, com ara pressionar per aconseguir l'eliminació d'un deute extern insostenible o que es jutgi a persones que han impulsat genocidis, o **privats**.

El treball del lobby busca impulsar iniciatives que interessin al sector que representen, com ara assegurances públiques quan s'implanten a països del Sud, i frenar o dificultar aquelles que actuen en la seva contra, com ara una legislació ambiental restrictiva que dificulta el negoci de les petroleres.

Les empreses saben que fer lobby els dona molt bons resultats. Per aquesta raó a Brussel·les compten amb més de 5 llobbistes per europarlamentari.

La teoria neoliberal diu...

Les empreses transnacionals poden impulsar la cobertura de necessitats i la creació de llocs de treball als països empobrits.

Les empreses dels països del Sud quan es fan transnacionals poden incrementar els seus beneficis i impulsar el creixement econòmic del territori d'origen.

...però la pràctica

Especialment quan passen a gestionar serveis bàsics com ara l'aigua, l'electricitat o les telecomunicacions, tot i expressar la ferma voluntat de donar més cobertura a la població i oferir millors serveis, sovint s'obliden de garantir un nivell de vida digne i busquen com a únic objectiu la rendibilitat econòmica. Això té conseqüències nefastes per la població, com ara:

- L'encariment dels serveis i l'abús en les facturacions, amb la total indefensió de la població.
- L'empitjorament dels serveis (fins i tot amb talls) per manca d'inversió on no és rentable, perpetuen la manca d'accés de les persones amb menys recursos i augmenten els accidents laborals.
- La construcció de grans infraestructures (represes, carreteres, etc.) que desplacen comunitats indígenes a les quals no se'ls hi garanteix el dret a la consulta prèvia.

Pel que fa al tema laboral, les transnacionals provoquen:

- Pèrdues netes de llocs de treball (per la destrucció de la petita i mitjana empresa local i la reestructuració de les seves plantilles).
- La subcontractació a terceres empreses que precaritzen el treball i vulneren els drets laborals (sense contractació, prohibició de sindicats, etc.), i d'aquesta manera es desvinculen dels problemes socials i ambientals (se n'ha de fer càrrec l'empresa que els hi produeix).

...però la pràctica

La gran majoria de transnacionals són de països rics. Segons la revista Forbes, l'any 2011, de les 100 empreses més grans 72 eren europees o nord-americanes, mentre que n'hi havia 5 d'Amèrica Central i del Sud, i cap de l'Àfrica.

Força sovint aquestes corporacions, els beneficis de les quals resten en mans privades, tornen cap al Nord o se'n van a paradisos fiscals, privatitzen els seus beneficis i socialitzen les seves pèrdues. Això significa distribuir les pèrdues econòmiques, socials i ambientals entre les poblacions del Nord i del Sud, amb uns governs que permeten fer-ho. Seria el cas de situacions com ara:

- Les transnacionals marxen tot i haver aconseguit sovint avantatges fiscals per part de l'estat (terres sota preu, exempció de pagament d'impostos, etc.). L'administració pública del país s'ha de fer càrrec dels costos laborals que provoca aquesta decisió (subsídies d'atur, jubilacions anticipades, etc.).
- La inversió d'una transnacional està assegurada des del país d'origen. Si no treu prou beneficis, l'estat del Nord pressionarà per via diplomàtica per tal que el govern del Sud cobreixi les pèrdues (mitjançant la pujada de tarifes a la població o amb la recepció de subsidis).
- Moltes vegades els guanys de l'empresa són a costa del saqueig de recursos naturals no renovables o del desplaçament de pobles de les seves terres.
- Es contaminen terres, aigua i aire, es desforesta i les poblacions del Sud reben els impactes directes i indirectes a través del canvi climàtic, sense que assumeixin la seva responsabilitat.

Exemples poc exemplars

- Unión Fenosa (avui Gas Natural Fenosa) té com a accionista de referència a La Caixa i ha estat denunciada a Nicaragua, per deixar sense subministrament elèctric a la població entre 4 i 12 hores diàries entre 2006 i 2007, a Colòmbia, per més de 150 morts per electrocucions per la manca d'inversió a la xarxa elèctrica, i a Guatemala, per l'assassinat de 8 activistes que denunciaven la companyia al Departament de San Marcos entre 2009 i 2010.
- El banc BBVA finança indústries d'armament. Encapçala la llista d'entitats financeres –també s'hi troben Banesto, HSBC o Barclays– que han concedit un préstec de 295 milions d'euros destinat a finançar el deute del grup industrial Maxam, un holding que es dedica exclusivament a la fabricació d'explosius militars.
- Els pobles indígenes originaris de l'Amèrica Llatina veuen com s'accelera el procés de pèrdua d'identitat cultural i com les seves condicions de vida degeneren progressivament amb les operacions de Repsol als seus territoris. Aquesta empresa intervé en 17 territoris indígenes a Bolívia, al resguard únic U'wa (Colòmbia), al Huaorani (Equador), en zones indígenes com Ashanika, Shuar o Shipibo (Perú) o en comunitats maputxe (Argentina).
- Inditex, propietària de Zara i moltes més botigues, és actualment l'empresa de moda més important del món. Fomenta en el Nord el consumisme amb una facturació espectacular, i carrega als països del Sud la precarietat laboral i a més treballa amb subcontractes per tal d'externalitzar els problemes i els riscos.
- El Govern espanyol està gestionant l'actual crisi social, financera, ecològica i energètica de manera que els costos recaiguin en tota la ciutadania en general i, en especial, en les persones més desfavorides, mentre que empreses com Telefónica declaren beneficis rècord i anuncien acomiadaments massius.
- L'intercanvi constant de directius entre les empreses transnacionals i els governs, facilita la feina a les primeres, és el que s'anomena portes giratòries: José María Aznar és avui conseller d'Endesa-Enel, Pedro Solbes ho és de la mateixa empresa i també del Barclays, Felipe González de Gas Natural, i Rodrigo Rato és president de Bankia.

En definitiva

El poder de les transnacionals va creixent. I no només per la seva potència i grandària econòmica, sinó perquè estan en una situació immillorable per pressionar els governs per tal que actuïn segons els seus interessos. La seva forta implantació no treu que, alhora, tinguin prou flexibilitat per moure's per tot el planeta i treure el màxim profit de les diferents oportunitats que obtindran a cada lloc. Això és, precarietat laboral, impactes severos en el medi ambient, oportunitats i evasions fiscals, etc. Tot amb un únic objectiu: guanyar diners a curt termini, amb els quals s'especularà i després es repatriaran.

La seva força té la connivència de les institucions financeres internacionals i de l'OMC, així com dels governs del Nord i del Sud que es deixen "assessorar" pels seus lobbies.

Tot plegat fomenta la vulneració sistemàtica dels drets de milions de persones i del medi ambient, gràcies al poder d'unes organitzacions gens democràtiques.

Saber-ne més

Llibres

- 1. VERGER, A. *El subtil poder de les transnacionals*. Col·lecció Contraarguments número 2. Ed. Icaria, 2003
- 2. WEIS, H.; WERNER, K. *El libro negro de las marcas; el lado oscuro de las empresas globales*. Ed. De bolsillo, 2005
- 3. TEILTELBAUM, A. *La armadura del capitalismo*. Ed. Icaria, 2010
- 4. HERNÁNDEZ, J; RAMIRO, P. *El negocio de la responsabilidad*. Ed. Icaria, 2009

Webs

- 1. Respostes a les empreses transnacionals
<http://rets.cat>
- 2. Enlazando Alternativas
<http://enlazandoalternativas.org>
- 3. Transnational Institute
<http://www.tni.org>
- 4. Observatorio de Multinacionales en América Latina
<http://omal.info>

Vídeos

- 1. *The Corporation* (La corporació)
<http://www.thecorporation.com>
- 2. Discurs de Salvador Allende a Nacions Unides
<http://youtube.com/watch?v=vcqsTWB4-5k&feature=related>
- 3. Aturant els abusos de les transnacionals (Vídeo Latituds – TV3 i ODG)
<http://blogs.tv3.cat/latituds.php?itemid=36128>
- 4. *El segundo desembarco. Multinacionales españolas en América Latina*
http://www.omal.info/www/article.php3?id_article=3065

Documents

- 1. CARRIÓN, J. *La Ir-Responsabilidad d'Unión Fenosa: Nicaragua, Colombia i Guatemala. Informe número 4*. ODG, 2011
http://www.odg.cat/navega.php?id_pagina=11&id_publicacions=36&publicacions=8
- 2. Sentència del Tribunal Permanent dels Pobles 2010, en la seva sessió “*La Unió Europea i les empreses transnacionals a Amèrica Llatina: polítiques, instruments i actors còmplices de les violacions dels Drets dels Pobles*”
<http://www.enlazandoalternativas.org/spip.php?article731>

Alguna eina més per sensibilitzar

Fullet Empreses transnacionals; les *topmodel* de l'economia (RETS)

Material de divulgació sobre aquestes empreses per sectors econòmics.

http://edpac.cat/docs/RETS_fullet.pdf

Campanyes i moviments socials

Aquí

- 1. Arrel d'un treball col·lectiu per al 1r Fòrum Social Català l'any 2008, diferents organitzacions que estaven fent seguiment i denunciant les pràctiques d'algunes transnacionals, decideixen crear una plataforma de treball coordinat: Respostes a les Empreses Transnacionals (RETS).
- 2. La Campanya "**Supermercats no, gràcies**" des de Manresa i Barcelona denuncia els impactes de l'oligopoli de les grans superfícies en la producció i distribució d'aliments.
- 3. Les campanyes "**BBVA sense armes**" i "**Banco Santander sense armes**" denuncien com aquestes entitats bancàries participen en el negoci de la guerra i en empreses i projectes que vulneren els drets humans i el medi ambient.
- 4. La campanya "**Roba Neta**" denuncia les males pràctiques laborals en països del Sud de la indústria tèxtil, i la manca de corresponsabilitat de les empreses de moda del Nord que compren el gènere.

Allà

- 1. El 2004 es crea Enlazando Alternativas, una xarxa formada per organitzacions d'Amèrica Llatina, del Carib i d'Europa per denunciar, entre d'altres, el paper de les transnacionals europees a l'Amèrica Llatina. Fruit de la manca d'un tribunal internacional on jutjar-les, es coordina amb la Fundació Lelio Basso per obrir el procés del Tribunal Permanent dels Pobles; un tribunal d'opinió sense validesa jurídica però amb tota la validesa moral que ha jutjat més de 50 empreses en les seves 3 sessions.
<http://enlazandoalternativas.org>

Unes qüestions per reflexionar i debatre

Per què no es pot jutjar a una empresa transnacional per vulnerar els drets humans?

Per què els beneficis de les transnacionals estan per sobre del drets humans?

Si tant els pobles del Nord com els del Sud perdem amb el progressiu control que les transnacionals fan de l'economia, qui guanya?

És una bona notícia saber que empreses espanyoles estan gestionant cada cop més serveis (telecomunicacions, energia, banca, turisme, assegurances...) i grans infraestructures a països del Sud (especialment d'Amèrica Central i del Sud)?

Per què els lobbies empresarials són molt més forts que els d'organitzacions solidàries o de moviments socials?